Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 19ης Απριλίου 2012*

«Οδηγίες 2000/43/ΕΚ, 2000/78/ΕΚ και 2006/54/ΕΚ — Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία — Εργαζόμενος ο οποίος καταδεικνύει ότι πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται σε μία προκήρυξη θέσεως εργασίας — Δικαίωμα του εργαζομένου αυτού να έχει πρόσβαση στις πληροφορίες που διευκρινίζουν αν ο εργοδότης έχει προσλάβει άλλον υποψήφιο»

Στην υπόθεση C-415/10,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Bundesarbeitsgericht (Γερμανία) με απόφαση της 20ής Μαΐου 2010, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 20 Αυγούστου 2010, στο πλαίσιο της δίκης

Galina Meister

κατά

Speech Design Carrier Systems GmbH,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. N. Cunha Rodrigues, πρόεδρο τμήματος, U. Lõhmus, A. Rosas (εισηγητή), A. Arabadjiev και C. G. Fernlund, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi

γραμματέας: K. Malacek, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 30ής Νοεμβρίου 2011,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η G. Meister, εκπροσωπούμενη από τον R. Wißbar, Rechtsanwalt,

— η Speech Design Carrier Systems GmbH, εκπροσωπούμενη από την U. Kappelhoff, Rechtsanwältin,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους T. Henze και J. Möller,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον V. Kreuschitz,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 12ης Ιανουαρίου 2012,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής (ΕΕ L 180, σ. 22), 10, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ L 303, σ. 16), και 19, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (ΕΕ L 204, σ. 23).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της G. Meister και της Speech Design Carrier Systems GmbH (στο εξής: Speech Design), αφορώσας δυσμενή διάκριση λόγω φύλου, ηλικίας και εθνοτικής καταγωγής την οποία η G. Meister ισχυρίζεται ότι υπέστη στο πλαίσιο διαδικασίας προσλήψεως.

Το νομικό πλαίσιο

Η κανονιστική ρύθμιση της Ένωσης

Η οδηγία 2000/43

3 Η δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2000/43 ορίζει ότι «[α]ρμόδια για την εκτίμηση των γεγονότων, από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, είναι τα εθνικά δικαστήρια ή άλλοι αρμόδιοι φορείς, σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού δικαίου ή την πρακτική· οι κανόνες αυτοί μπορούν να προβλέπουν παν αποδεικτικό μέσο για την έμμεση διάκριση, συμπεριλαμβανόμενων και των στατιστικών στοιχείων».

4 Από την εικοστή πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής προκύπτει ότι «[ό]ταν πιθανολογείται διακριτική μεταχείριση, οι κανόνες περί βάρους της αποδείξεως πρέπει να προσαρμόζονται και, προκειμένου να εφαρμοστεί αποτελεσματικά η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το βάρος της αποδείξεως πρέπει να αντιστρέφεται στον εναγόμενο εφόσον προσάγονται αποδείξεις μιας τέτοιας διακριτικής μεταχείρισης».

5 Κατά το άρθρο 1 της εν λόγω οδηγίας:

«Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να θεσπισθεί πλαίσιο για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, με στόχο να πραγματωθεί στα κράτη μέλη η αρχή της ίσης μεταχείρισης.»

6 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανόμενων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

α) τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγών·

[…]».

7 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43 προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι κάθε πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ακόμη και εάν η σχέση στο πλαίσιο της οποίας εικάζεται ότι σημειώθηκε η διάκριση έχει λήξει, έχει πρόσβαση σε δικαστικές ή/και διοικητικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανόμενων, όπου κρίνεται ενδεδειγμένο, διαδικασιών συνδιαλλαγής, για την πραγμάτωση των υποχρεώσεων εκ της παρούσας οδηγίας.»

8 Το άρθρο 8 της εν λόγω οδηγίας, τιτλοφορούμενο «Βάρος της αποδείξεως», έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με την εθνική δικονομία, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι όταν ένα πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσάγει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά, από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, θα εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

2. Η παράγραφος 1 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να εισάγουν κανόνες περί αποδείξεως ευνοϊκότερους για τους ενάγοντες.

3. Η παράγραφος 1 δεν ισχύει για ποινικές διαδικασίες.

4. Οι παράγραφοι 1, 2 και 3 ισχύουν επίσης για κάθε διαδικασία κινηθείσα σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 2.

5. Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να εφαρμόζουν την παράγραφο 1 σε διαδικασίες στις οποίες εναπόκειται στο δικαστήριο ή στον αρμόδιο φορέα να διερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης.»

Η οδηγία 2000/78

9 Η δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2000/78 ορίζει ότι «[α]ρμόδια για την εκτίμηση των γεγονότων, από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, είναι τα εθνικά δικαστήρια ή άλλοι αρμόδιοι φορείς. Σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού δικαίου ή την πρακτική, οι κανόνες αυτοί μπορούν να προβλέπουν παν αποδεικτικό μέσο για την έμμεση διάκριση συμπεριλαμβανομένων και των στατιστικών στοιχείων».

10 Η τριακοστή πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής διευκρινίζει ότι «[ό]ταν πιθανολογείται διακριτική μεταχείριση, οι κανόνες περί βάρους της αποδείξεως πρέπει να προσαρμόζονται και, προκειμένου να εφαρμοστεί αποτελεσματικά η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το βάρος της αποδείξεως πρέπει να αντιστρέφεται στον εναγόμενο εφόσον προσάγονται αποδείξεις μιας τέτοιας διακριτικής

μεταχείρισης. Εντούτοις, ο εναγόμενος δεν είναι υπεύθυνος να αποδείξει ότι ο ενάγων πιστεύει σε δεδομένη θρησκεία, έχει δεδομένες πεποιθήσεις, παρουσιάζει δεδομένο μειονέκτημα, έχει δεδομένη ηλικία ή δεδομένο γενετήσιο προσανατολισμό».

11 Κατά το άρθρο 1 της εν λόγω οδηγίας:

«Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη.»

12 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

α) τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγών,

[…]».

13 Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78 προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι κάθε πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ακόμη και εάν η σχέση στο πλαίσιο της οποίας εικάζεται ότι σημειώθηκε η διάκριση έχει λήξει, έχει πρόσβαση σε δικαστικές ή/και διοικητικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων, όπου κρίνεται ενδεδειγμένο, διαδικασιών συνδιαλλαγής, για την πραγμάτωση των υποχρεώσεων εκ της παρούσας οδηγίας.»

14 Το άρθρο 10 της εν λόγω οδηγίας, τιτλοφορούμενο «Βάρος της αποδείξεως», ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με την εθνική δικονομία, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι όταν ένα πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσάγει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά, από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, θα εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

2. Η παράγραφος 1 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να εισάγουν κανόνες περί αποδείξεως ευνοϊκότερους για τους ενάγοντες.

3. Η παράγραφος 1 δεν ισχύει για ποινικές διαδικασίες.

4. Οι παράγραφοι 1, 2 και 3 ισχύουν επίσης για κάθε διαδικασία κινηθείσα σύμφωνα με το άρθρο 9, παράγραφος 2.

5. Τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να εφαρμόζουν την παράγραφο 1 σε διαδικασίες στις οποίες εναπόκειται στο δικαστήριο ή στον αρμόδιο φορέα να διερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης.»

Η οδηγία 2006/54

15 Η τριακοστή αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2006/54 έχει ως εξής:

«Η έγκριση κανόνων σχετικά με το βάρος αποδείξεως διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Όπως έκρινε το Δικαστήριο, θα πρέπει να προβλεφθεί ότι το βάρος αποδείξεως μετακυλίεται στον εναγόμενο όταν τεκμαίρεται διάκριση, με εξαίρεση στην περίπτωση διαδικασίας όπου εναπόκειται στο δικαστήριο ή άλλο αρμόδιο εθνικό φορέα να διερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά. Είναι πάντως αναγκαίο να διευκρινισθεί ότι η εκτίμηση των γεγονότων από τα οποία μπορεί να τεκμαρθεί η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης εξακολουθεί να υπάγεται στην αρμοδιότητα των αρμόδιων εθνικών φορέων σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο ή την εθνική πρακτική. Επιπλέον, τα κράτη μέλη δύνανται, σε κάθε στάδιο της διαδικασίας, να θεσπίζουν αποδεικτικούς κανόνες ευνοϊκότερους για τον ενάγοντα.»

16 Κατά το άρθρο 1 της εν λόγω οδηγίας:

«Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να εξασφαλισθεί η εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης.

Για τον σκοπό αυτό, η παρούσα οδηγία περιέχει διατάξεις για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ως προς:

α) την πρόσβαση στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εξέλιξης, και στην επαγγελματική κατάρτιση·

[…]».

17 Το άρθρο 14, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Δεν υφίσταται άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημοσίων φορέων, όσον αφορά:

α) τους όρους πρόσβασης στη μισθωτή εργασία, στο ελεύθερο επάγγελμα ή σε άλλα είδη απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ασχέτως του κλάδου δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, μεταξύ άλλων και ως προς τις προαγωγές·

[…]».

18 Το άρθρο 17, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/54 ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, ύστερα από ενδεχόμενη προσφυγή σε άλλες αρμόδιες αρχές, συμπεριλαμβανομένων των τυχόν διαδικασιών συνδιαλλαγής εφόσον κρίνονται απαραίτητες, κάθε πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης έχει πρόσβαση σε δικαστικές διαδικασίες για την επιβολή των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα οδηγία, ακόμη και εάν η σχέση στο πλαίσιο της οποίας εικάζεται ότι σημειώθηκε η διάκριση έχει λήξει.»

19 Το άρθρο 19 της εν λόγω οδηγίας, τιτλοφορούμενο «Βάρος αποδείξεως», έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με τα εθνικά τους δικαστικά συστήματα, ώστε να επιβάλλεται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, όταν πρόσωπο που κρίνει ότι θίγεται από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης επικαλείται, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης.

2. Η παράγραφος 1 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν αποδεικτικούς κανόνες ευνοϊκότερους για τον ενάγοντα.

3. Τα κράτη μέλη μπορούν να μην εφαρμόζουν την παράγραφο 1 σε διαδικασίες κατά τις οποίες εναπόκειται στο δικαστήριο ή σε άλλη αρμόδια αρχή να διερευνήσει τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης.

4. Οι παράγραφοι 1, 2 και 3 εφαρμόζονται επίσης:

α) στις περιπτώσεις που καλύπτονται από το άρθρο 141 της Συνθήκης και, καθόσον υπάρχει διακριτική μεταχείριση λόγω φύλου, από τις οδηγίες 92/85/ΕΟΚ και 96/34/ΕΚ·

β) σε κάθε αστική ή διοικητική διαδικασία που αφορά τον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα και προβλέπει μέσα αποκατάστασης βάσει του εθνικού δικαίου κατ' εφαρμογή των μέτρων του στοιχείου α', εξαιρουμένων των εξωδίκων εκουσίων διαδικασιών ή των διαδικασιών που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο.

5. Το παρόν άρθρο δεν εφαρμόζεται στις ποινικές διαδικασίες, εκτός εάν τα κράτη μέλη ορίζουν διαφορετικά.»

Η εθνική νομοθεσία

20 Το άρθρο 1 του γενικού νόμου περί ίσης μεταχειρίσεως (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz), της 14ης Αυγούστου 2006 (*BGBl.* 2006 I, σ. 1897), όπως είχε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης (στο εξής: AGG), ορίζει τα εξής:

«Ο παρών νόμος αποσκοπεί στην αποτροπή ή την εξάλειψη των δυσμενών διακρίσεων λόγω φυλής ή εθνοτικής καταγωγής, φύλου, θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.»

21 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, του AGG:

«Συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που παρατίθενται στο άρθρο 1, ένα πρόσωπο τυγχάνει λιγότερο ευνοϊκής μεταχειρίσεως από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έχει τύχει ή θα ετύγχανε σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο. Συντρέχει επίσης άμεση διάκριση λόγω φύλου, υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, σημεία 1 έως 4, όταν μια γυναίκα υφίσταται λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση λόγω της εγκυμοσύνης ή της μητρότητάς της.»

22 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, του AGG προβλέπει τα εξής:

«Υπό την έννοια του παρόντος νόμου, ως εργαζόμενοι νοούνται:

1. οι μισθωτοί·

2. οι απασχολούμενοι στο πλαίσιο σχέσεως μαθητείας·

3. τα άτομα η κατάσταση των οποίων εξομοιώνεται, λόγω της οικονομικής εξαρτήσεώς τους, προς αυτή των μισθωτών· στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν ιδίως οι εργαζόμενοι κατ' οίκον και οι προς αυτούς εξομοιούμενοι.

Θεωρούνται επίσης ως εργαζόμενοι τα άτομα που είναι υποψήφιοι για θέση εργασίας, καθώς και εκείνα των οποίων η σχέση εργασίας έχει λυθεί.»

23 Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, του AGG, οι εργαζόμενοι δεν πρέπει να υφίστανται διάκριση για έναν από τους λόγους του άρθρου 1. Η απαγόρευση αυτή ισχύει και όταν το πρόσωπο που προβαίνει στη δυσμενή διάκριση απλώς υποθέτει την ύπαρξη ενός από τους λόγους του άρθρου 1, στο πλαίσιο του εισάγοντος δυσμενή διάκριση γεγονότος.

24 Κατά το άρθρο 15, παράγραφος 2, του AGG:

«Ο εργαζόμενος μπορεί να ζητήσει κατάλληλη χρηματική αποζημίωση για μη περιουσιακή ζημία. Σε περίπτωση μη προσλήψεως, η αποζημίωση δεν μπορεί να υπερβαίνει τρεις μηνιαίους μισθούς, εφόσον ο εργαζόμενος δεν θα είχε προσληφθεί ακόμη και αν κατά την επιλογή δεν είχαν υπάρξει διακρίσεις.»

25 Το άρθρο 22 του AGG ορίζει τα εξής:

«Όταν, στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς, ο ένας διάδικος επικαλείται ενδείξεις από τις οποίες τεκμαίρεται δυσμενής διάκριση βασιζόμενη σε έναν από τους λόγους που παρατίθενται στο άρθρο 1, ο αντίδικος φέρει το βάρος να αποδείξει ότι δεν συνέτρεξε παράβαση των διατάξεων για την προστασία από τις δυσμενείς διακρίσεις.»

Το ιστορικό της διαφοράς της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

26 Η G. Meister γεννήθηκε στις 7 Σεπτεμβρίου 1961 και είναι ρωσικής καταγωγής. Διαθέτει ρωσικό δίπλωμα μηχανικού «συστημάτων» το οποίο έχει αναγνωρισθεί στη Γερμανία ως ισότιμο με γερμανικό δίπλωμα χορηγούμενο από Fachhochschule (ίδρυμα ανώτατης επαγγελματικής εκπαιδεύσεως).

27 Η Speech Design δημοσίευσε αγγελία στον Τύπο για την πρόσληψη «πεπειραμένου προγραμματιστή πληροφορικής Α/Γ», στην οποία ανταποκρίθηκε η G. Meister υποβάλλοντας την υποψηφιότητά της στις 5 Οκτωβρίου 2006. Με έγγραφο της 11ης Οκτωβρίου 2006, η Speech Design απέρριψε την υποψηφιότητά της χωρίς να την καλέσει σε συνέντευξη για ενδεχόμενη πρόσληψη. Λίγο καιρό αργότερα, η εταιρία αυτή δημοσίευσε στο Διαδίκτυο δεύτερη αγγελία, της οποίας το περιεχόμενο ήταν παρόμοιο με αυτό της πρώτης. Στις 19 Οκτωβρίου 2006, η G. Meister υπέβαλε εκ νέου υποψηφιότητα, αλλά η Speech Design απέρριψε και πάλι την υποψηφιότητά της, χωρίς να την καλέσει σε συνέντευξη ή να της παράσχει οποιαδήποτε εξήγηση για τους λόγους της απορρίψεως αυτής.

28 Από κανένα στοιχείο της δικογραφίας που διαθέτει το Δικαστήριο δεν προκύπτει ότι η εν λόγω εταιρία υποστήριξε ότι το επίπεδο των προσόντων της G. Meister δεν αντιστοιχούσε στο ζητούμενο για την πρόσληψη στην εν λόγω θέση εργασίας.

29 Κρίνοντας ότι πληρούσε τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για να καταλάβει την εν λόγω θέση εργασίας, η G. Meister θεώρησε ότι υπέστη λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση απ' ό,τι ένα άλλο άτομο σε παρόμοια κατάσταση, λόγω του φύλου της, της ηλικίας της και της εθνοτικής καταγωγής της. Ως εκ τούτου, άσκησε αγωγή κατά της Speech Design ενώπιον του Arbeitsgericht, ζητώντας, πρώτον, να της καταβάλει η εταιρία αυτή αποζημίωση λόγω δυσμενούς διακρίσεως στο πλαίσιο της απασχολήσεως και, δεύτερον, να προσκομίσει τον φάκελο του προσληφθέντος υποψηφίου, πράγμα το οποίο θα της παρείχε τη δυνατότητα να αποδείξει ότι διέθετε περισσότερα προσόντα από τον τελευταίο.

30 Αφού η αγωγή της απορρίφθηκε πρωτοδίκως, η G. Meister άσκησε έφεση κατά της εν λόγω απορριπτικής αποφάσεως ενώπιον του Landesarbeitsgericht, το οποίο ωσαύτως απέρριψε την έφεση της ενδιαφερομένης. Η τελευταία άσκησε «Revision» ενώπιον του Bundesarbeitsgericht. Το δικαστήριο αυτό διερωτάται αν η G. Meister μπορεί να προβάλει δικαίωμα πληροφορήσεως, βάσει των οδηγιών 2000/43, 2000/78 καθώς και 2006/54 και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ποιες είναι οι συνέπειες μια αρνήσεως παροχής πληροφοριών εκ μέρους της Speech Design.

31 Υπό τις συνθήκες αυτές το Bundesarbeitsgericht αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν τα άρθρα 19, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/54[…], 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43[…] και 10, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78[…] την έννοια ότι στον εργαζόμενο ο οποίος καταδεικνύει ότι πληροί τις προϋποθέσεις για μια θέση εργασίας που προκήρυξε ο εργοδότης πρέπει, στην περίπτωση κατά την οποία αυτός δεν επελέγη, να παρέχεται το δικαίωμα να ζητήσει από τον εργοδότη να τον πληροφορήσει αν προσέλαβε άλλον υποψήφιο και, εάν ναι, βάσει ποιών κριτηρίων πραγματοποιήθηκε αυτή η πρόσληψη;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

Συνιστά το γεγονός ότι ο εργοδότης δεν παρέχει τη ζητηθείσα πληροφορία περίσταση από την οποία τεκμαίρεται ότι υφίσταται η κατά τους ισχυρισμούς του εργαζομένου δυσμενής διάκριση;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

32 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί αν τα άρθρα 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43, 10, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78 και 19, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/54 έχουν την έννοια ότι προβλέπουν το δικαίωμα ενός εργαζομένου ο οποίος καταδεικνύει ότι πληροί τις προβλεπόμενες σε μια προκήρυξη θέσεως εργασίας προϋποθέσεις και του οποίου η υποψηφιότητα δεν έγινε δεκτή να έχει πρόσβαση στις πληροφορίες που διευκρινίζουν αν ο εργοδότης, κατά το πέρας της διαδικασίας προσλήψεως, προσέλαβε άλλον υποψήφιο και, αν ναι, βάσει ποιων κριτηρίων.

33 Κατ' αρχάς, υπενθυμίζεται ότι από τα άρθρα 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/43, 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78, καθώς και 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο α', και 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2006/54 προκύπτει ότι οι οδηγίες αυτές έχουν εφαρμογή ως προς κάθε άτομο το οποίο επιδιώκει να προσληφθεί σε μια θέση εργασίας, όσον αφορά και τα κριτήρια επιλογής και τους όρους προσλήψεως στη θέση αυτή.

34 Οι ίδιες αυτές οδηγίες προβλέπουν, κατ' ουσίαν, στα άρθρα 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43, 10, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78 και 19, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/54, ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με το δικαστικό σύστημά τους, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι, όταν ένα άτομο που θεωρεί ότι ζημιώθηκε από τη μη τήρηση ως προς αυτό της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως αποδεικνύει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως, εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής αυτής.

35 Διαπιστώνεται ότι το γράμμα των διατάξεων αυτών είναι σχεδόν πανομοιότυπο με αυτό του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80/ΕΚ του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, σχετικά με το βάρος απόδειξης σε περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης λόγω φύλου (ΕΕ 1998, L 14, σ. 6), διάταξη την οποία το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να ερμηνεύσει μεταξύ άλλων με την απόφαση της

21ης Ιουλίου 2011, C-104/10, Kelly (Συλλογή 2011, σ. I-6813). Συγκεκριμένα, το άρθρο αυτό 4, παράγραφος 1, το οποίο καταργήθηκε με την οδηγία 2006/54 από τις 15 Αυγούστου 2009, καθώς και η οδηγία 97/80 στο σύνολό της, υπέβαλλε τις περιπτώσεις δυσμενούς διακρίσεως λόγω φύλου στο ίδιο νομικό καθεστώς, όσον αφορά το βάρος αποδείξεως, με τις επίμαχες στην κύρια δίκη οδηγίες.

36 Ερμηνεύοντας το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80, στην προπαρατεθείσα απόφασή του Kelly, το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 30 της αποφάσεως αυτής, ότι στο πρόσωπο που κρίνει ότι θίγεται από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως εναπόκειται, σε πρώτο στάδιο, να αποδείξει πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως. Αποκλειστικώς και μόνο σε περίπτωση που το πρόσωπο αυτό έχει αποδείξει τέτοια περιστατικά, εναπόκειται στον εναγόμενο, σε δεύτερο στάδιο, να αποδείξει ότι δεν συνέτρεξε παραβίαση της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων.

37 Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι στην εθνική δικαστική αρχή ή σε άλλη αρμόδια αρχή εναπόκειται να εκτιμά, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και/ή την εθνική πρακτική, τα πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως (προπαρατεθείσα απόφαση Kelly, σκέψη 31), όπως προβλέπουν η δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη των οδηγιών 2000/43 και 2000/78, καθώς και η τριακοστή αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2006/54.

38 Το Δικαστήριο διευκρίνισε επιπλέον ότι η οδηγία 97/80, σύμφωνα με το άρθρο 1 αυτής, έχει ως σκοπό να διασφαλίσει ότι καθίστανται αποτελεσματικότερα τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη, κατ' εφαρμογήν της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, τα οποία επιτρέπουν σε κάθε άτομο που κρίνει ότι θίγεται από τη μη εφαρμογή της εν λόγω αρχής ως προς το ίδιο να διεκδικεί τα δικαιώματά του διά της δικαστικής οδού, ενδεχομένως αφού προσφύγει σε άλλες αρμόδιες αρχές (προπαρατεθείσα απόφαση Kelly, σκέψη 33). Συναφώς, επισημαίνεται ότι τα άρθρα 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43, 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78 και 17, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/54 προβλέπουν την ίδια αρχή.

39 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο, στη σκέψη 34 της αποφάσεως Kelly, συνεπέρανε ότι, μολονότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80 δεν προβλέπει υπέρ ατόμου που κρίνει ότι θίγεται από τη μη τήρηση έναντι αυτού της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως συγκεκριμένο δικαίωμα προσβάσεως σε πληροφορίες προκειμένου να είναι σε θέση να αποδείξει «πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως» σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, γεγονός παραμένει ότι δεν αποκλείεται η άρνηση παροχής πληροφοριών εκ μέρους του εναγομένου, στο πλαίσιο της αποδείξεως τέτοιων πραγματικών περιστατικών, να διακυβεύει την επίτευξη του σκοπού τον οποίο επιδιώκει η οδηγία αυτή και ως εκ τούτου να καθιστά ιδίως την εν λόγω διάταξη άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας.

40 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως, η οδηγία 97/80 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από την οδηγία 2006/54. Εντούτοις, λαμβανομένου υπόψη του γράμματος καθώς και της οικονομίας των άρθρων που αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας προδικαστικής παραπομπής, κανένα στοιχείο δεν επιτρέπει να θεωρηθεί ότι ο νομοθέτης της Ένωσης, εκδίδοντας τις οδηγίες 2000/43, 2000/78 και 2006/54, σκόπευε να τροποποιήσει το καθεστώς περί του βάρους αποδείξεως το οποίο θεσπίζει το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80. Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο της αποδείξεως των πραγματικών περιστατικών από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως, πρέπει να διασφαλίζεται ότι η άρνηση παροχής πληροφοριών εκ μέρους του εναγομένου δεν διακυβεύει την υλοποίηση των σκοπών που επιδιώκουν οι οδηγίες 2000/43, 2000/78 και 2006/54.

41 Κατά το δεύτερο και τρίτο αντιστοίχως εδάφιο του άρθρου 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, τα κράτη μέλη, ειδικότερα, «λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο ικανό να διασφαλίσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις Συνθήκες ή προκύπτουν από πράξεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης» και «απέχουν από τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου ικανού να θέσει σε κίνδυνο την

πραγματοποίηση των στόχων της Ένωσης», συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που επιδιώκουν οι οδηγίες (βλ. αποφάσεις της 28ης Απριλίου 2011, C-61/11 PPU, El Dridi, Συλλογή 2011, σ. I-3015, σκέψη 56, και Kelly, προπαρατεθείσα, σκέψη 36).

42 Συνεπώς, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να μεριμνήσει ώστε η άρνηση παροχής πληροφοριών εκ μέρους της Speech Design, στο πλαίσιο της αποδείξεως των πραγματικών περιστατικών από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως εις βάρος της G. Meister, να μη διακυβεύει την υλοποίηση των σκοπών που επιδιώκουν οι οδηγίες 2000/43, 2000/78 και 2006/54. Σ' αυτό εναπόκειται ιδίως να λάβει υπόψη όλες τις περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης, προκειμένου να κρίνει αν υπάρχουν επαρκείς ενδείξεις ώστε τα πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη τέτοιας διακρίσεως να θεωρηθούν αποδεδειγμένα.

43 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει από τη δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη των οδηγιών 2000/43 και 2000/78, καθώς και από την τριακοστή αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2006/54, το εθνικό δίκαιο ή η εθνική πρακτική των κρατών μελών μπορεί να προβλέπει, ειδικότερα, παν μέσο για την απόδειξη της έμμεσης διακρίσεως, περιλαμβανομένων των στατιστικών στοιχείων.

44 Μεταξύ των στοιχείων που είναι δυνατό να ληφθούν υπόψη περιλαμβάνεται, ιδίως, το γεγονός ότι, αντιθέτως προς αυτό που συνέβη στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση Kelly, ο εναγόμενος στην υπόθεση της κύριας δίκης εργοδότης προφανώς αρνήθηκε να παράσχει στην G. Meister κάθε πρόσβαση στις πληροφορίες τη γνωστοποίηση των οποίων ζητεί η τελευταία.

45 Επιπλέον, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στις σκέψεις 35 έως 37 των προτάσεών του, μπορούν επίσης να ληφθούν υπόψη, ιδίως, το γεγονός ότι η Speech Design δεν αμφισβητεί ότι η G. Meister είχε επίπεδο προσόντων αντίστοιχο του προβλεπομένου στην προκήρυξη της θέσεως εργασίας, καθώς και τα δύο γεγονότα ότι, παρά ταύτα, ο εργοδότης δεν την κάλεσε σε συνέντευξη για ενδεχόμενη πρόσληψη και ότι η ενδιαφερομένη ωσαύτως δεν κλήθηκε στο πλαίσιο της νέας διαδικασίας επιλογής υποψηφίων για την κάλυψη της επίμαχης θέσεως εργασίας.

46 Κατόπιν των ανωτέρω, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43, 10, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78 και 19, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/54 έχουν την έννοια ότι δεν προβλέπουν το δικαίωμα ενός εργαζομένου ο οποίος καταδεικνύει ότι πληροί τις προβλεπόμενες σε μια προκήρυξη θέσεως εργασίας προϋποθέσεις και του οποίου η υποψηφιότητα δεν έγινε δεκτή να έχει πρόσβαση στις πληροφορίες που διευκρινίζουν αν ο εργοδότης, κατά το πέρας της διαδικασίας προσλήψεως, προσέλαβε άλλον υποψήφιο.

47 Πάντως, δεν αποκλείεται η άρνηση παροχής κάθε πληροφορίας εκ μέρους του εναγομένου να αποτελεί ένα από τα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο της αποδείξεως πραγματικών περιστατικών από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να ελέγξει, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, αν τούτο συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

48 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, δεν είναι ανάγκη να δοθεί απάντηση στο δεύτερο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου.

Επί των δικαστικών εξόδων

49 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

Τα άρθρα 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, 10, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, και 19, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης, έχουν την έννοια ότι δεν προβλέπουν το δικαίωμα ενός εργαζομένου ο οποίος καταδεικνύει ότι πληροί τις προβλεπόμενες σε μια προκήρυξη θέσεως εργασίας προϋποθέσεις και του οποίου η υποψηφιότητα δεν έγινε δεκτή να έχει πρόσβαση στις πληροφορίες που διευκρινίζουν αν ο εργοδότης, κατά το πέρας της διαδικασίας προσλήψεως, προσέλαβε άλλον υποψήφιο.

Πάντως, δεν αποκλείεται η άρνηση παροχής κάθε πληροφορίας εκ μέρους του εναγομένου να αποτελεί ένα από τα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο της αποδείξεως πραγματικών περιστατικών από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να ελέγξει, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, αν τούτο συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης.

(υπογραφές)